

ФАКТОРИ ЦІНОУВОРЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ*Прокопенко С.-М.В., здобувач вищої освіти,**sofia.maria.prokopenko@gmail.com**Науковий керівник: Стояненко І.В., к.е.н., доцент**Державний торговельно-економічний університет*

Повномасштабне вторгнення РФ мало критичний вплив на економіку України. Спостерігається загальне зростання цін на ряд товарів і послуг, супроводжуване інфляцією.

Вплив війни на ціноутворення є складним і залежить від численних факторів, що призводить до економічних потрясінь.

Воєнні дії також спричинили масштабну міграцію населення та мобілізацію, а стан війни негативно вплинув на купівельну поведінку населення, що вразливо відобразилося на роздрібній торгівлі та діяльності торгових та торговельно-розважальних центрів зокрема.

Ці негативні процеси призводять до сезонних коливань цін на продукти харчування через зростання собівартості товарів у магазинах.

Кожен постачальник включає всі можливі ризики, пов'язані з війною, у ціну продуктів. З урахуванням того, що українці витрачають значну частину доходів на їжу, нові підвищення цін відчутно впливають на гаманці громадян.

За даними Державної служби статистики, інфляція в Україні в лютому в річному вираженні досягла 10,7 відсотків, зокрема ціни на окремі продовольчі товари зросли ще більше. Наприклад, ціни на соняшникову олію та цукор підвищилися на 26 і 16 відсотків відповідно, а ціни на масло, хліб, м'ясо та макарони також відчутно зросли. У той час як ціни на фрукти зменшилися на 9 відсотків, ціни на овочі навпаки підвищилися на 35 відсотків. [1; 5].

Національний банк України повідомляє, що інфляція у річному вимірі склала 10% за підсумками 2021 року та збільшилася до 10,7% у лютому 2022. У грудні 2022 року цей показник досяг 26,6%, але почав сповільнюватися, зменшившись до 15,3% у травні 2023 року. Номінальний ВВП України склав 5 трлн 460 млрд грн за підсумками 2021 року та зменшився до 4 трлн 825 млрд грн наприкінці 2022 року. Державний борг зрос до 4 072,85 млрд грн наприкінці 2022 року та досяг 4 593,47 млрд грн станом на кінець травня 2023 року. Міжнародні резерви також зросли, досягнувши рекордних 38 999,5

млн дол. США на початку липня 2023 року, порівняно з 30 940,9 млн дол. США на початку 2022 року. (рисунок 1) [2].

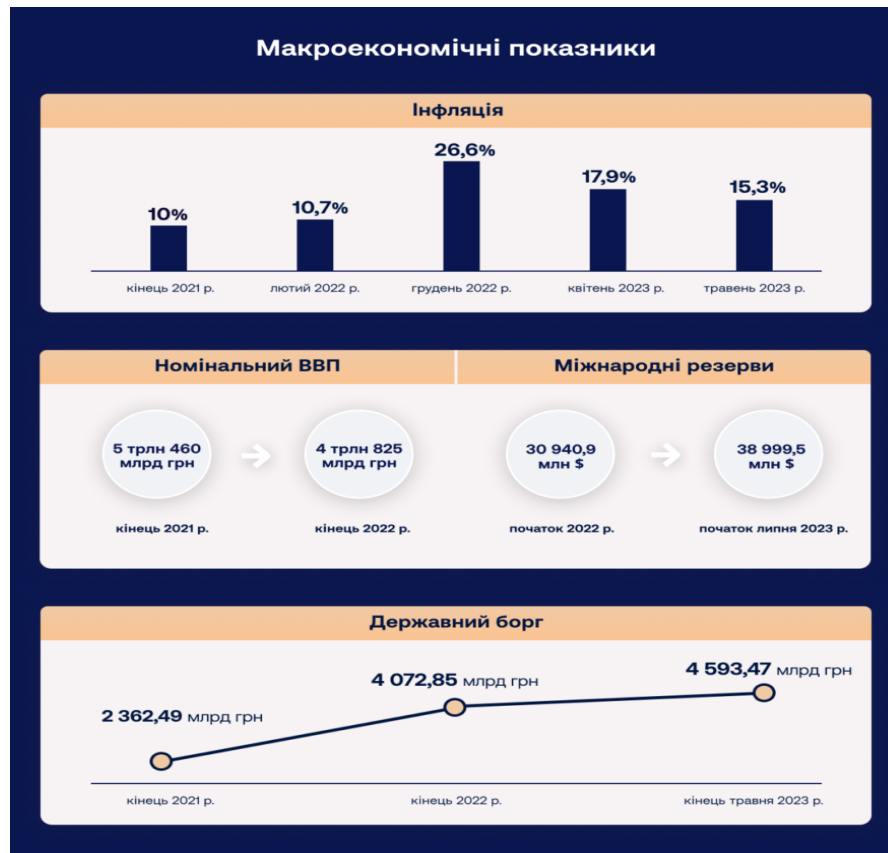

Рисунок 1 - Динаміка макроекономічних показників за 2021р. – 2023р.

За експертними оцінками та думкою учасників ринку, зростання цін на продукти харчування буде продовжуватися з об'єктивних причин. Проте, антикризові заходи, які активно впроваджує українська влада, можуть сприяти уповільненню цього процесу [1].

Згідно з аналізом від аналітиків ICU, одним із основних чинників тиску на економіку є страхи, що війна може тривати довше, ніж очікувалося, і це може продовжити зростання цін на товари та послуги.

Є кілька факторів, що впливають на підвищення цін на товари та послуги [3]:

- *Зниження виробництва.*

Під враженням повномасштабного вторгнення у 2022 році більше 100 підприємств зазнали збитків у сумі \$13 млрд, що обмежує їхню продуктивність і призводить до дефіциту товарів на ринку;

- *Порушення постачання.*

Воєнні дії призвели до порушення ланцюжка постачання, що

ускладнює логістику та підвищує вартість товарів через обмежену доступність;

- *Зростання попиту на безпеку.*

Збільшений попит на засоби захисту, медичне обладнання та інші товари підвищує їхню вартість через недостатню кількість на ринку;

- *Зниження довіри.*

Війна створює невизначеність і ризик, що призводить до зменшення довіри до економіки та може підвищити вартість кредитів та позик;

- *Замінування територій.*

Замінування спричиняє зниження врожайності та може призводити до евакуації та зупинки виробництва, що обмежує пропозицію товарів і послуг і призводить до підвищення цін.

У умовах воєнного стану ціноутворення може підвищуватися також через кілька загальних факторів:

1. *Податкові та регуляторні зміни:* Уряд може вводити нові податки або вживати інші регуляторні заходи для фінансування воєнних зусиль, що може призвести до зростання цін на товари та послуги.

2. *Обмеження виробництва та постачання:* Воєнний стан може призвести до обмежень виробництва та транспортування товарів, що впливає на їх доступність і підвищує попит.

3. *Нестабільність валюти:* Воєнний конфлікт може впливати на стабільність національної валюти, що може призвести до інфляції та зростання цін.

4. *Зміни витрат споживачів:* В умовах воєнного стану споживачі можуть змінювати свої витрати, акцентуючи на основних потребах, що може впливати на попит і пропозицію товарів.

Ці фактори можуть взаємодіяти, створюючи складну економічну ситуацію в умовах воєнного конфлікту.

Підвищення цін на товари також спричинене нестачею робочої сили, оскільки через російське вторгнення багато працівників підприємств виїхало за кордон або у західні регіони Країни [1].

У зоні активних бойових дій багато підприємств зупинили чи призупинили свою діяльність, що призвело до дефіциту товарів та збільшення цін на аналогічні товари інших виробників.

Постачальники тепер вимагають від роздрібних мереж розраховуватися з усіма заборгованостями одразу, без відстрочки (як було раніше), а також оплачувати товар по факту поставки, а не

продажу.

Це означає, що якщо раніше власники супермаркетів могли отримувати від постачальників товари безоплатно і розраховувалися з ними вже по факту продажу продукції, то тепер вони змушені оплачувати за усі поставки одразу.

Це призводить до обмеження пропозицій та відсутності різноманіття товарів у супермаркетах, особливо у зв'язку із скороченням фінансових ресурсів власників. [1].

Зокрема, у період воєнного стану в Україні встановлено контроль за цінами на основні продукти, необхідні для населення, такі як борошно, макаронні вироби, хліб, м'ясо, молоко та інші. До цього списку також включаються певні лікарські засоби та пальне для автомобілів.

Відповідне рішення було прийнято урядом [4]. "Ціноутворення на перелічені продукти будуть контролювати військові адміністрації разом із Національною поліцією, Держпродспоживслужбою, Держлікслужбою.

Таким чином, не буде недобросовісної конкуренції та підвищення цін. Зараз час об'єднуватися та піклуватися один про одного", – наголосив міністр розвитку громад та територій Олексій Чернишов.

Література.

1. Як впливає війна на вартість продуктів 15.03.2022р. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-vplivaye-viyna-na-vartist-produktiv-novini-ukrajina-11745124.html>
2. Подорожчання товарів та послуг в Україні: вплив війни на зростання цін. 21.07.2023р. URL: <https://iaa.org.ua/articles/the-rise-in-price-of-goods-and-services-in-ukraine-the-impact-of-the-war-on-price-growth/>
3. Вплив війни на економіку України. 24.07.2023р. URL: <https://fastivnews.city/articles/301565/podorozhchannya-tovariv-ta-poslug-v-ukraini-vpliv-vijni-na-zrostannya-cin>
4. Контроль за цінами на товари першої необхідності. 09.03.2022р. URL: <https://westnews.info/news/Na-chas-voennogo-stanu-bude-zdijsнено-kontrol-za-cinami-na-tovari-pershoyi-neobxidnosti.html>
5. Індeksi споживчих цін на товари, роботи, послуги. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>